כיתה ט' | אזרחות וחברה | שיעור 1 מתוך 5 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי־דתי

# הפרדת רשויות: למה לא לתת את כל הכוח לגוף אחד?

## 🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יגדירו את שלוש רשויות השלטון ואת תפקידה של כל אחת
- התלמידים יסבירו את עקרון הפרדת הרשויות ואת מטרתו: מניעת ריכוז כוח
- התלמידים יכירו את רעיון האיזונים והבלמים

## 📖 הסבר למורה

בשלטון דמוקרטי הסמכויות מחולקות בין שלוש רשויות: הרשות המחוקקת (בישראל: הכנסת) קובעת חוקים, הרשות המבצעת (הממשלה ומשרדיה) מבצעת את החוקים ומנהלת את ענייני המדינה, והרשות השופטת (בתי המשפט) מפרשת את החוקים ומכריעה בסכסוכים. הרעיון נקשר בשמו של ההוגה הצרפתי מונטסקייה, שטען שכאשר כל הכוח מרוכז בידי גוף אחד, נפגעת חירות האזרחים. הפרדת הרשויות מלווה ב"איזונים ובלמים": כל רשות מפקחת על האחרות ומגבילה אותן, כדי שאף רשות לא תנצל את כוחה לרעה. בישראל ההפרדה אינה מוחלטת: למשל, רוב השרים הם גם חברי כנסת.

## 👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתיחה: תרחיש, מורה אחד קובע את כללי הכיתה, אוכף אותם וגם שופט מי הפר אותם. מה הבעיה?
2. מציגים את שלוש הרשויות בטבלה: שם, גוף בישראל, תפקיד.
3. בקבוצות: כל קבוצה מקבלת דוגמה לפיקוח (למשל הכנסת מצביעה על אמון בממשלה, בית המשפט בודק חוקיות של החלטה) ומזהה מי מפקח על מי.
4. סיכום: ניסוח משפט אחד שמסביר למה הפרדת רשויות חשובה לדמוקרטיה.

## 💡 הערות למורה

טעות נפוצה: לחשוב שהנשיא עומד בראש הרשות המבצעת, בישראל בראשה עומדת הממשלה וראש הממשלה. למתקשים: טבלת שלוש עמודות למילוי. למתקדמים: לדון למה בישראל ההפרדה בין הרשות המחוקקת למבצעת אינה מלאה.

**📝 בדף העבודה**

שלוש רשויות השלטון: 9 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון למורה

# מחוון: שלוש רשויות השלטון

1. הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת, הרשות השופטת.
2. הכנסת.
3. הממשלה (ראש הממשלה והשרים, ומשרדי הממשלה).
4. לפרש את החוקים, להכריע בסכסוכים ולשפוט לפי החוק.
5. למנוע ריכוז כוח בידי גוף אחד ולשמור על חירות האזרחים.
6. מונטסקייה.
7. מנגנונים שבהם כל רשות מפקחת על הרשויות האחרות ומגבילה אותן, כדי שאף אחת לא תנצל את כוחה לרעה.
8. לדוגמה: הצבעת אי־אמון, שאילתות לשרים, דיונים בוועדות הכנסת, אישור התקציב.
9. לא נכון. ההפרדה חלקית: רוב השרים הם גם חברי כנסת, והממשלה זקוקה לאמון הכנסת.